

Marta GIMÉNEZ-DASÍ, Marta FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, Marie-France DANIEL, Pensando las emociones. Programa de intervención para Educación Infantil,

Madrid: Pirámide, 2013, 271 s. + CD, ISBN 978-84-368-2767-5

Metodická příručka nazvaná *Přemýšlení o emocích. Intervenční program pro edukaci dětí*, která byla vydána v loňském roce v odborném madridském nakladatelství Pirámide, reaguje na aktuální problematiku rozvoje emoční inteligence jako významné složky inteligence obecně. Emoční inteligence byla až do poloviny 90. let minulého století odbornými kruhy dlouhodobě opomíjena, změna nastala v souvislosti s dílem psychologa D. Golemana. V českém odborném prostředí připomeňme např. dílo M. Nakonečného *Emoce* (2012).

Trojice zahraničních autorek byla ve své práci vedena snahou zaplnit dosud nepříliš zmapovanou oblast předškolní emoční výchovy a vzdělávání. Kniha nabízí učitelům, vychovatelům a rodičům ucelený program, jenž přispěje k získání a rozvoji emoční a sociální kompetence u dětí předškolního věku a dále usnadní transferenci poznání. Záměrem autorek bylo působit v této počáteční etapě výchovně-vzdělávacího procesu na děti od nejnižšího věku prostřednictvím cíleného emočního vzdělávání, které chápou jako jeden z moderních edukačních modelů, jenž uchopuje emoční rozvoj jedince jako neoddelitelnou součást poznávacího procesu. V teoretickém úvodu autorky vymezují základní terminologii a obecné a specifické cíle emočního vzdělávání.

Autorky se danou problematikou zabývají řadu let. Španělská badatelka Marta Giménez-Dasí získala doktorát z psychologie na Autonomní univerzitě v Madridu a na univerzitách v Oxfordu, Harvardu, Mnichově a Montrealu se věnovala výzkumu tzv. *primera infancia* (období od narození včetně předškolního období, tj. 0–6 let). V současné době působí na Valencijské univerzitě. Marta Fernández Sánchez absolvovala magisterské studium v oboru psychopedagogika. V současnosti je členkou Střediska rané péče v Pozuelo-Majahonda. Kanadská odbornice Marie-France Daniel získala doktorát z filozofie. Specializuje se na filozofii pro děti. Působí na Montrealské univerzitě a je autorkou řady odborných prací o rozvoji kritického myšlení u dětí.

Předložený program je strukturován do dvou základních bloků podle věku dětí. První část tvoří teoretická charakteristika emočního vzdělávání dětí ve věku 2–3 let. Je doplněna řadou praktických aktivit s detailním popisem postupů. Zmíněnému věkovému rozpětí není věnováno mnoho prací, proto je třeba vyzdvihnout novátorský přínos této první části. Druhá část je věnována dětem ve věku 4–5 let, kdy je těmto starším dětem zprostředkováno uvedení do filozofie. Je zřejmé, že si děti prostřednictvím dialogu zvyknou samostatně uvažovat a kriticky přemýšlet, učí se pracovat s různými náhledy, formovat vlastní postoje a hodnoty a rozvíjet toleranci k odlišným názorům. Autorky specifikují, že u rozvoje emocí ve věku dvou let lze pracovat se základy emočního poznání dětí; u tříletých dětí se může pracovat s počátky emoční reflexe; děti ve věku čtyř let jsou schopné dialogu s ostatními a pětileté děti jsou schopné prvních výměn filozofických názorů. Při laickém pohledu může zprvu působit překvapivým dojmem, že si autorky pro výzkum zvolily skupiny nejmladších dětí, je však třeba si uvědomit, že s emočním vzděláváním je nutné začít od narození a pokračovat celoživotně. Jak prokázaly výzkumy, děti ve věku 2–3 let jsou schopné získat povědomí o existenci základních emocí; mo-

hou pomocí gesta emoce identifikovat, emoce dokáží vhodnou formou vyjádřit a jsou schopné pochopit, proč jsou emoce vyvolány. Dá se tedy říci, že jsou již schopné základní emoce kontrolovat. Autorky programu došly k závěru, že od dvou let děti identifikují především dvě základní emoce – radost a smutek, ale jsou schopné pochopit také emoce spojené s hněvem a se strachem. Prvořadou roli při rozvoji emoční inteligence věku 2–3 let bude hrát dospělý; převládající aktivitou tohoto období bude hra.

U dětí ve věku 4–5 let se situace mění. Autorky popisují, že obsahy vzdělávání mohou být podobné, avšak díky třem základním aktivitám – naslouchání, dialogu a reflexi – na vyšší úrovni. Volí proto metodologii programu *Filozofie pro děti*, kterou doplňují dalšími aktivitami. Cílem je, aby děti přemýšlely, ptaly se a snažily se otázky řešit dialogem s ostatními. Autorky programu popisují překvapující výsledky, kdy reflexi řídí již samotné děti a učitel (vychovatel, rodič) je pouhým moderátorem dialogu a průvodcem procesu myšlení. U dětí byly viditelné pokroky v rozvoji kreativního myšlení. Byly využity příběhy s filozofickými otázkami (etickými, logickými, metafyzickými, estetickými), jejichž texty jsou adaptovány pro děti. Autorka M.-F. Daniel vycházela především z příběhů určených jako prevence proti násilí, které již dříve vyzkoušela v rámci programu *Filozofie pro děti*.

Metody práce se skupinami dětí 2–3letými a 4–5letými jsou podobné. U první věkové skupiny autorky doporučují používat tři základní možnosti: práci s loutkami, aplikaci her a použití příběhů. Loutky fungují v programu jako spojovací prvek, který je většinou nositelem motivační funkce. Autorky zvolily tři základní figury: postavu chlapce Daniela, dívky Anny a psa Bigotes. Tyto figury se objevují jako protagonisté příběhů i ve druhé části programu, určené pro děti ve věku 4–5 let. Vybrané hry vyžadují aktivní účast. Zmiňme např. hru s tvářemi, puzzle s obrázky emocí, krabičku emocí či hrací kostky s emocemi. Autorky doporučují také výtvarné a poslechové hudební podněty, které budou hry doplňovat. Dále zařazují složitější hry nazvané *Pan Ne*, *Hodiny* nebo *Truhla strachu*. Z širokého repertoáru filozofických příběhů volí autorky především dílo *Anniny příběhy*. U tříletých dětí je používají jako závěrečné aktivity, které nižší cyklus uzavírají. Jsou tedy vhodné jako metodologický most pro druhý, vyšší cyklus.

U skupiny dětí ve věku 4–5 let se prohlubují poznatky základních emocí předchozí skupiny, navazuje se dvěma emocemi (pýcha a závist) a rozvojem emoční ambivalence, rozvojem empatie a sociálních kompetencí a přemýšlením o významu přátelství. Tato etapa práce vychází ze dvou základních zdrojů – výše uvedených příběhů a souboru diskusí a doplňkových aktivit. Učitel (vychovatel, rodič) si vybere jeden ze sady jedenácti příběhů, který dětem přečte. Seznam doporučených děl vydaných v letech 1986–2010 je uveden na s. 40–41. Příběhy jsou cíleně bez ilustrací, aby se rozvíjela fantazie dětí (lze použít loutky). Další blok aktivit se zaměřuje především na diskusi, ve které mají děti formulovat otázky. Pětileté děti jsou již schopné tvořit filozofické otázky spojené s příčinami a důsledky. Text zahrnuje detailní popis jednotlivých kroků.

Materiál *Přemýšlení o emocích. Intervenční program pro edukaci dětí* obsahuje celkem 155 praktických aktivit (pro dvouleté děti 15 aktivit, pro tříleté 19, pro čtyřleté 34 a pro pětileté děti 63 aktivit). Je doplněn CD-romem s přílohami a bohatou bibliografií, která zahrnuje více než sto bibliografických pramenů.

Závěrem bych ráda dodala, že předložená práce přispívá k pochopení toho, že emoční vzdělávání je nástrojem primární prevence negativních společenských jevů (drogy, stres, deprese, sebevraždy atd.). Plně rozvinutá osobnost by i díky rozvoji emoční inteligence měla být schop-

na lépe čelit nástrahám dnešní doby. Emoční vzdělávání působí na žebříček postojů a hodnot, propojuje charakter jedince s jeho morálními instinkty a city. Z emočních schopností jedince pramení základní etické postoje v jeho životě.

Příručka nabízí širokou škálu nápadů na osobnostní a sociální rozvoj jedince. Reflektuje problematiku, která není českému prostředí nikterak vzdálena (zmiňme např. EQ seminář nazvaný *Rozvoj emoční inteligence – cesta ke spokojenosti a úspěchu*, který realizuje GO Kids Centrum Brno pro děti ve věku 0–3 roky).

Publikace je výsledkem dlouhodobé teoretické reflexe o emočním vzdělávání a praktického ověřování vhodných metod a forem práce s předškolními dětmi. Výzkum programu byl financován španělským Ministerstvem pro vědu a inovaci. Koherentní a systematický materiál je zároveň veden snahou o interaktivní a zábavnou formu práce, ve které se jednoznačně projevují moderní poznatky vývojové psychologie. S potěšením mohu konstatovat, že se jedná o přínosný materiál, který ústrojně doplňuje řadu odborných prací o emočním vzdělávání.

Helena Zbudilová
(TF JU, hzbudil@seznam.cz)